

Lätt att påverka – eftersom bioteknologi är svår att förstå

En del människor anser att genmodifierade produkter är farliga för konsumenten, skadliga för miljön, i strid mot Guds ordning och i största allmänhet obegripliga. Ämnet är förvisso också komplicerat, särskilt för vanligt folk. Det innebär att etablissemang kan ta initiativet i debatten.

GMO-motståndarna hänvisar gärna till en del opinionsundersökningar, som säger att EU-medborgarna är skeptiska mot genteknologin. Det verkar dock vara främst de GMO-kritiska undersökningsresultaten som kommer fram i massmedia. Men det finns också studier som visar att konsumenterna är positiva. Därmed inställer sig frågan om hur det egentligen förhåller sig.

TOLKNINGAR

För att få svar på denna fråga har fyra medarbetare vid SLU:s ekonomiinstitution i Uppsala gjort en så kallad metastudie. En metastudie innebär en studie av studier. Författarna har alltså letat upp all världens tidigare studier om folks attityder till GMO och analyserat resultaten av dessa.

Det blev 214 studier med sammanlagt 1673 frågor i frågeformulären. Detta är ingen enkel uppgift. De tidigare studierna har ju frågor som inte är helt förenliga och vid datainsamlingen har respondenter fått sätta kryss på skalor, som också är olikartade. Det krävs därför tolkningar och dessa måste göras av ett flertal oberoende bedömare.

MYCKET BLANDAD BILD

För att det ska vara möjligt att göra bedömningar av de många tidigare studierna krävs också att var och en av dessa klassificeras avseende produktkategori, frågeställningar, land för datainsamlingen, undersökarnas organisationstillhörighet, med mera. Vidare krävs massor av komplicerad statistisk bearbetning av alla data. Här följer en del av slutsatserna från projektet.

Många tidigare studier inom EU tyder på negativa konsumentattityder, men här visar det sig att resultaten för EU som helhet är så oklara att det inte går att dra någon slutsats. Bilden är mycket blandad, från positiv i till exempel Spanien och Nederländerna till negativ ibland annat Danmark och Rumänien. Det går inte att hävda att europeiska konsumenterna i allmänhet skulle ha motvilja mot bioteknologi i livsmedel.

HUR FRÅGORNA STÄLLS

I Nord- och Sydamerika liksom i den tredje världen finns oftast en positiv uppfattning av GMO. Anmärkningsvärt är att det i de europeiska undersökningarna saknas vissa frågor, som inte är ovanliga i de utomeuropeiska studierna och omvänt.

Resultaten av de tidigare undersökningarna hänger ihop med

hur forskarna har formulerat sina frågor. Forskarna har ibland ställt frågor som ger negativa associationer och då blir resultaten att människor har negativa attityder till GMO. Hur konsumenterna tillfrågas om sina attityder till och bedömningar av genteknologi i livsmedel bestämmer i stort sett deras svar.

HEM SOM STÄLLER FRÅGORNA

Folks attityder till GMO hänger inte ihop med bestämda varukategorier. Är man negativ till GMO i en typ av produkt, har man samma inställning till GMO i andra produkter. Ett undantag är att man är mera positiv när produkten har en medicinsk effekt. När en GMO-produkt är resultatet av att forskarna har kombinerat olika gener inom en och samma art, är konsumenterna tydligt mera positiva. Föga förvånande är att folk inte skulle gilla om forskarna skulle försöka ändra genuppsättningen hos djur.

Det är inte heller överraskande att det finns skillnader mellan å ena sidan studier som universitet och näringslivet har genomfört tillsammans och å andra sidan studier genomförda av universitet, myndigheter och intresseorganisationer. Resultaten från de förstnämnda säger att konsumenterna är mera positiva.

SKRÄMSELPROPAGANDA

De undersökningar, där forskarna har förklarat fördelarna med bioteknologi, visar inte att konsumenterna blir nämnvärt mera positiva. När forskarna har förklarat att GMO kan leda till lägre prisnivå och ökade produktionsvolymerna reagerar konsumenterna med misstro och blir mera negativa.

Kanske beror GMO-motståndet på propaganda från de högljudda intresseorganisationerna i Sverige och Europa, inklusive de inom lantbrukskretsarna. För att ledarna för dessa organisationer ska få legitimitet och många anhängare satsar de på skrämselfpropaganda till den breda allmänheten, och folk blir lätt påverkade eftersom bioteknologi är svår att förstå.

Vill du läsa mer?

Sebastian Hess, Carl-Johan Lagerkvist, William Redekop och Ashkan Pakseresh (2016). "Consumers' evaluation of biotechnologically modified food products: new evidence from a meta-survey". European Review of Agricultural Economics, 43 (5): 703-736.

Jerker Nilsson, Institutionen
för ekonomi, SLU Uppsala

